

Laki Edi – transrodni Viking

22. april 2014.

[Share on facebook](#)[Share on twitter](#)[Share on google_plusone_share](#)[Share on gmail](#)[Share on email](#)[Share on print](#)

Pred vama je predavanje na temu „Laki Edi, transrodni Viking“ Dr Zorice Mršević, održano na Kvir studijama 29. marta 2014.

Ko je Laki Edi

On je nerazdvojni, najbolji Hogarov prijatelj, zapravo jedini ko se stalno pojavljuje u njegovom društvu, češće od članova njegove porodice, i u mnogo raznovrsnijim situacijama od njih. On je sa Hogarom u svim nevoljama, npr. na pustom ostrvu ili u moru punom ajkula posle brodoloma, na ivici ambisa pred nadirućim odredom neprijatelja ili ljutitim zmajem koji im trči u susret rigajući plamen, na rasklimatanom mostu preko provalije čiji konopci popuštaju, kao zarobljenici vezani na lomači koja samo što nije potpaljena. Prvi je sa njim i u borbenim redovima, ispod zamka koji opsedaju, u mračnoj šumi koju izviđaju, na brodu koji plovi ka Engleskoj i Francuskoj u nove pljačke, pod kišom strela u bekstvu sa plenom, rame uz rame sa Hogarom je na svakoj pijanki u krčmi.

Kako Laki Edi izgleda, kojeg je pola

Ipak, Laki Edi nikako po svom izgledu nije „pravi“ vikinški muškarac niti tako može da izgleda u ma kom drugom, hipotetičkom, tradicionalnom, rodno binarnom kontekstu. On je sitne građe, uskih ramena, tankog vrata, bez

brade. Na glavi umesto vikinškog šlema sa rogovima (koje nose ne samo vikinški ratnici, već i Hogarovi kućni ljubimci, pas Snert i patka Kvak), nosi obrnut levak što je jedini poklon koji je dobio od jednog rođaka u čijoj destileriji viskija je odrastao. „Srečković“ je ironični nadimak koji je dobio zbog svoje loše sreće koju on naziva lošim tajmingom, npr. da se nađe ispod padajuće stene ili tega od 10 tona. Za razliku od svih drugih Vikinga koji nose medveđe ili vučje kože, šlemove sa rogovima, i stalno su naoružani u potrazi za kavgom i pićem, Laki Edi je obučen u nekakvu bezobličnu, dva broja veću haljinu sa rol kragom koja neuspešno prekriva njegov vrat bez muškog grkljana, ali barem uspešno pokriva njegove (sasvim izvesno) nemuževno sitne šake i noge koje se retko, ili uopšte nikada ne vide. Takvu odeću u stripu nosi još samo devojčica Hernija i tu počinje pitanje kog je pola zapravo Laki Edi? Koje je njegovo pravo ime i porodično poreklo, ko su mu bili roditelji, gde se rodio i proveo detinjstvo, jer osim podatka da je kao dete živao „kod rođaka u destileriji viskija“, ne postoji nikakav drugi podatak?

Trans/interseks Edi

Kao i sve transrodne osobe, i Laki Edi krije svoje pravo ime koje otkriva njegov biološki pol. Sumnja se da mu je ime Eduardo, ali on energično odbija da odgovori na pitanja o tome, kao uostalom i na pitanja o porodici, što je ponašanje tipično za transrodne osobe koje su porodice odbacile zbog njihove rodne neusaglašenosti. Ostaje da se nagađa da li je Laki Edi rođen kao devojčica, koja se priključila polu s kojim se identifikuje, dakle muškom, u vikinškom ratničkom društvu, igrajući u njemu jedino moguću ulogu, nikad odraslog, nemuževnog, ćosavog muškarca? Ili je on ipak biološki „on“, nezreo, fizički neformirani muškarac, nespretni u ratničkim i gotovo u svim drugim životnim ulogama?

U svakom slučaju, Laki Edi je naivan do gluposti, nesposoban ne samo sa oružjem na kopnu, već i na brodu gde se pokazao i kao loš kuvar i nikakav izviđač. Zna doduše dobro više stranih jezika, poseduje zdravorazumski pristup i rezon što izaziva samo podsmeh i Hogara i ostale okoline, a ima i sklonost ka razmišljanju na večite filozofske teme o suštini čovekove egzistencije kao i da pažljivo sluša Hogarova izlaganja na takve teme. No, bez obzira da li je Laki Edi transrodna osoba tipa ŽuM ili MuŽ, ono što je najvažnije, to je njegova prihvaćenost od vikinškog, muškog ratničkog društva, uprkos njegovoj očiglednoj rodnoj neusaglašenosti i ženstvenoj „drugosti“.

Prihvaćenost Laki Edija

Presudni momenat u toj prihvaćenosti od strane ratničkog vikinškog društva je činjenica da ga je prihvatio glavni Viking, Hogar Strašni. Inače Hogar nikako nije lik koji je tolerantan na razlike i prihvatanje iskoraka iz stereotipnih rodnih uloga. Kćeri Honi koja redovno nosi oklop i mač, energično zabranjuje da se pridruži Vikinzima kada idu u pljačkaške pohode i onemogućava je da realizuje svoju neodoljivu želju da se bori sa zmajevima, nadajući se da će je ta želja, koju on naziva „romantičnom“ vremenom proći. Duboko je nesrećan što sin Hamlet ne pokazuje nikavu sklonost ka ratničkoj budućnosti namenjenoj svakom vikinškom dečaku i koji povrh svega, na očev užas, vreme provodi čitajući debele knjige^[1] i izjavljuje da želi da bude zubar. Suprugu Helgu, koja nosi vikinški šlem sa rogovima iste veličine kao i sam Hogar, što je znak da je u mladosti ravnopravno učestvovala u bitkama sa vikinškim ratnicima, ne propušta da svakog momenta stavlja na njeno mesto supruge, majke, kuvarice, domaćice, namenjujući sve muške uloge sebi, prepuštajući sve ženske uloge njoj. Neprijatna mu je devojčica Hernija, još jedan blago rodno neusaglašeni lik. Hernija naime žarko želi da bude „prava, dobra“ devojčica, i da kao dokaz svoje ženstvenosti, ima stalnog dečka, i to baš Hogarovog sina Hamleta, koga žarko želi da joj jednog dana postane muž. U tom smislu, ona je prihvatila socijalizaciju porodice i zajednice, dakle usvojila je kao svoje želje ono sve što se očekuje da sve devojčice žele. Problem je njena preduzumljiva, ratoborna i neustrašiva priroda, i na svakom koraku ispoljavana neutaživa želja da se nije ne ostajući dužna ni odraslim muškarcima, što dovodi do komičnih situacija brzog propadanja svih njenih pretenzija na tipičnu ženstvenost.

Autoritet vođe presudan

Iako dakle, ne odobrava rodne iskorake svoje i tuđe dece i bez pardona drži suprugu „na njenom pravom mestu“, takav Hogar je ipak pun razumevanja za Laki Edija, koga je prihvatio svim srcem i svim svojim autoritetom vođe.

Ostaje da se samo nagađa zašto, jer strip ne daje odgovor na upitanost o Hogarovim motivima. Možda je Laki Edi samo dobar slušač, spreman empatično da sluša beskrajne Hogarove „mudre“ tirade, možda očigledna različitost od modela vikinškog ratnika nedvosmisleno eliminiše Edija kao mogućeg Hogarovog suparnika što ga automatski kvalifikuje za drugara, možda su Hogar i Edi tajni ljubavnici, a možda je u pitanju samo hirovita Hogarova potreba da posle svih nemilosrdnih pljački, razaranja i ubistava, stavi nekog slabog pod svoju zaštitu kao neku protivtežu ostalim surovostima svog života, kao neko iskupljenje, ali i da time potvrdi neprikosновенost svog položaja vođe?

O stripu Hogar Strašni

Hogar i Edi su se rodili 1973, u vremekada je televizija bila još u povelju a radio i štampa neprikosnoveni[2], dok se o kompjuterima još nije ni sanjalo, pa su snove i male i velike dece lako naseljavali junaci stripova i njihove avanture. Laki Edi je klasičan primer velikog stripovskog lika koji, iako nema glavnu ulogu po popularnosti ne zaostaje za glavnim, nosećim likom stripa Hogar Strašni. Čim se pojavio kao sporedni lik, bio je odmah prihvaćen od publike, pa se često kaže da se on prosto ušetao u strip. Dik Braun, autor Hogara, često je isticao da čak ne može da kaže ni da ga je on uopšte stvorio, jer Edi je jednostavno stvorio samog sebe[3].

Srećni Edi je verni Hogarov saborac, Viking sa dve leve ruke. Njegove nezgode su toliko popularne da su kompaniji koja je izdavala Hogara, King Fičersu kada se prvi put pojavio, počele da stižu pisma kojima se zahteva njegovu redovnu ulogu u stripu. A nema nesreće koja ga neće zadesiti, padne mu čak i duga na glavu. Bio je vreden, maltretiran, zlostavljan toliko da je postao najpopularniji lik u ansamblu. Najblesavija zamisliva ičija „desna ruka“, omogućava nam mnoštvo identifikacionih momenata jer nas suočava sa sopstvenim slabostima, porazima, promašajima, glupostima, koje nećemo da priznamo ni javno, ali ni samima sebi[4]. Zvanično, Laki Edi je nastao inspirisan jednim trapavim njujorškm prijateljem Dika Brauna[5]. Nezvanično, i sam Braun je bio redakcijski trapavko, novinar koji je retko uspevao da nađe na vreme mesto događaja o kome treba da napiše izveštaj, koga su urednici zato „prešaltovali“ na kancelarijski posao ilustratora gde ne može da pravi štete. Nezvanično, jer se u javnosti Dik Braun predstavljao kao pandan Hogara a ne Laki Edija.

„Istorija je kao krvava plamena reka koja preseca sebi put kroz vekove. Ali na obalama porodice rade obične stvari, podižu decu, plaćaju račune, vode ljubav, igraju karte, šta god. Glavni junak stripa Hogara Strašnog je zapravo porodična zajednica“[6]. Strip Hogar je proistekao iz porodice, bavi se porodicom i porodicama je i namenjen. U Hogaru humor proističe iz dobro istraženog i plodnog tla tipične prostoproširene američke porodice, kao Kremenkovi i Simpsonovi. Ali za razliku od Freda Kremenka i Homera Simpsona, Hogar je, iako radni čovek, sam svoj šef, podjednako radnik ali i gospodar svoje sudbine koji nikome ne polaže svoje račune, mada je uvek na korak od propasti. Naime, osim trapavog Laki Edija, ima i neobučenu, neiskusnu brodsku posadu, nemotivisanu u olujama na moru i bitkama oko opsednutih zamkova, spremi da gundaju i traže povišicu plate u svakoj prilici. Hogar je ipak i uprkos svega, na kraju uvek pobednik i to nam se kao publici vrlo dopada[7], očito zatošto bismo sami voleli da budemo pobedici.

Današnjem čitaocu je lako da se identifikuje sa Hogarovom varvarskom stranom,

odrastanje je socijalizacija divljaka u nama, ubijanje naše divlje neuklopljenosti u civilizaciju, praćena neminovnim sukobima sa protagonistima i zaštitnicima civilizacije. Zato otpor tih stripovskih neukroćenih divljaka pobuđuje naša sećanja na sopstveno odrastanje, sukob sa i otpor prema nezaustavljivoj mašineriji civilizacije, npr. Asteriks u kome se maleno galsko selo odupire rimskim legijama[8]. Čitamo Hogara i kao suočavanje pojedinca iz radničke klase sa sve civilizovanim svetom koji nam polako izmiče kontroli i poimanju. Kod Hogara, umesto epske tragedije, na delu je porodična svakodnevnica Nordijaca, ne toliko drugačija od naše. Hogar je dakle običan čovek koji nastoji da se što bolje snađe u svetu u čijem stvaranju ni na koji način nije doprineo. On je samo jedan od nas. Šta on tu može, osim da radi ono što ljudi njegovog vremena rade, da pljačka, pali zamkove, otima device, bori se sa zmajevima i drugim neopisivim silama[9], šta Laki Edi drugo može sem da prati Hogara u svemu tome.

Sinovi Dika Brauna su nasledili „porodični posao“, očuvavši duh i tadiciju serijala za

buduće generacije. Svi daju ideje za štosove za porodičnim trpezarijskim stolom. Dik Braun je često isticao da je baš to želeo, i kaže da je oduvek sanjao da ima porodični posao, neku vrstu kućne manufakture, što nije neki originalan san,. Bog sveti zna da svako u Konetketu ima isti san, ali je sjajno što je njemu ta zamisao upalila.

Kao što je već rečeno, mesto rođenja Hogara je Njujork, njegovo prvo pojavljivanje je

bilo 1973 godine a 1985 je proglašen za najboljim humorističnim stripom. Razlog ogromnog uspeha leži i u karakteristikama najpopularnijih likova tog stripa, pre sveg Hogara, Edija, Helge i drugih. Dik Braun je karikaturalno

predstavljao najbitnije karakteristike aktera i tako kreirao instant prepoznatljive likove, čije poteze čitalačka publika prepoznaje na svakom koraku, kod životnog partnera, kod dece, prijatelja i suseda. Sve to je prisutno često samo na jednom kaišu u jednom gegu.

Važno je naglasiti ne samo vreme već i mesto „rođenja“ Hogara Strašnog, jer je Njujork toga doba bio mesto sve vidljivije egzistencije LGBT ljudi, i teško bi se moglo ustvrditi da Dik Braun nije poznavao tranrodne osobe ili da mu fenomen rodno neusaglašenih ljudi nije bio dostupan^[10]. A za autore stripova koji su istovremeno i autori crteža i scenarija, važi pravilo da u strip mogu da stave samo ono što sami imaju^[11]. Ovo pravilo stalno ponavljamo kada počnemo da se pitamo da li je transrodnost Laki Edija nekakva nenamerna slučajnost, nešto što samo mi možemo vidimo očima današnjeg čitaoca, ali što Dik Braun niti je imao nameru da kreira, niti je u tadašnje vreme to bilo išta javno vidljivo, pozitivno i prihvatljivo širokoj publici na koju se Hogar oslanjao.

Kris Braun je 1988 preuzeo potpuno crtačke dužnosti za Hogara od oca. da bi sledećih

12 godina održavao nivo Hogara, scenaristički i crtački. „Kao čovek modernih shvatanja odlučio je da radi učvršćivanja Hogarov status kao porodičnog stripa, odbaci problematične aspekte ranijih Hogarovih avantura, nasilje, jurenje žena koje mu nisu supruge, ustoličenje Helge kao moralnog centra stripa koja je kod Krisa ocrтана kao prva feministkinja vikinškog doba. Kris Braun je u Hogara učini svojim, dajući mu još više porodičnih karakteristika, protkavši strip kaiševe porukama mira, tolerancije i porodične sloge“^[12]. Hogar je ostao relevantan i u 21. veku ali sigurno ne samo zbog toga, jer veliki deo zasluge za popularnost leži u popularnosti Laki Edia, transrodnog Vikinga. Smejući se necivilizovanom, bradatom pljačkašu, mi isterujemo varvarina iz sebe, preispitujući svu zatucanost, predrasude i dogmatizam koji isuviše često bivaju utkani u sam pojam tradicije. Vrednosti koje nas porodica uči, odanost, razumevanje, ljubav su one prave vrednosti koje kao najbolje delove prošlosti prenosimo u današnje vreme^[13].

Vanila porodični stripovi i njihov značaj

Strip o Hogaru se poput Asteriksa, Supermena, Fantoma, Tarzana, Diznijevih stripova, Kremenka, Simpsonovih u potpunosti uklapa u sve zahteve koji se stavljaju pred porodični strip. Porodični stripovi su „vanila“^[14] među stripovima, oslikavajući obično život običnih, dakle heteroseksualnih likova, angažovanih u sekvencama tipičnih heteroseksualnih porodičnih odnosa, sa očitim ciljem da ih, neuznemireni rodnim ili ma kakvim drugim kontroverzama, konzumiraju milioni takve, prosečne, heteroseksualne publike. Izostaje agresivni crtež, šokantno kadriranje. Nasilje, seksualno eksplicitni sadržaji i jezik su ili nepostojeći, ili predstavljeni na stilizovan, nenasilan, neerotičan, humorističan način, više kao neka vrsta koreografije nasilja nego kao nasilno nasilje. Zapleti se kreću oko anegdotalnih svakodnevnih porodičnih situacija, podele kućnih poslova, nabavki, plaćanje računa i poreza, briga oko otplate kuće, umora posle teškog radnog dana, odrastanje dece, vikend aktivnosti. Ima tu dosta porodičnog koškanja, ali ti konflikti nikada nisu tog intenziteta da bi delovali razorno na porodičnu koheziju i lojalnost svih članova. Svi elementi porodičnog stripa su tu, osim jednog, a to je ne samo prisustvo jednog i to istaknutog transrodnog lika, već i očigledna prihvaćenost transrodnog Laki Edija.

Nenarušavanje patrijarhata, rodne binarnosti, heteroseksualnosti

Strip o Hogaru ipak ne narušava patrijarhalnu rodnu binarnost i hijerarhičnost koja se karakteriše muškom dominacijom. Laki Edi je prihvaćen od zajednice Vikinga jer ga je prihvatio glavni vođa, na isti način na koji se u kompanijama prihvata šefova supruga ili ljubavnica, kao neminovna datost, prirodni prerogativ muškog liderstva, neko ko bez postavljanja pitanja „ide u paketu“ sa njim. Njegova različitost nigde u stripu nije čak ni imenovana, nigde niti artikulirana kao različitost, pa tako nevidljiva, zapravo i ne postoji, ušuškana u bezbednost nevidljivosti. Ona postoji samo u našem današnjem tumačenju stripa, pomognuta učitavanju i onoga čega nema, postavljanju pitanja koja u originalnom stripu nisu postavljena (a još manje odgovorena) i davanju naših odgovora na njih.

Normalizacija „nenormalnog“

Kako se porodični strip široko i redovno konzumira preko dnevnih i nedeljnih novina, ponašanje njegovih likova su ujedno ni malo zanemarljivi modeli rodnih i porodičnih ponašanja i odnosa. Laka uklopljenost Laki Edija koji prolazi bez ikakvog konfliktnog momenta ili otpora, kao nešto sasvim „normalno“ i prihvatljivo svakoj porodičnoj društvenoj zajednici, ima dejstvo „normalizacije“ rodnog odstupanja i rodno odstupajućih likova. Ako je Laki Edi prihvaćen od Hogara, njegove porodice i vikinškog ratničkog društva bez i jednog znaka pitanja ma sa koje strane, možda strip o Hogaru, koliko god konzervativno patrijarhalan i porodično tradicionalan, ipak time otvara vrata svojim konzumentima ka prihvatljivosti rodno neusaglašenih osoba i rodne „drugosti“? Da bi ta hipoteza o stropu kao otvaraču zaključanih vrata predrasuda opstala, mora da se otvori veći pitanje, staro kolikoi sam strip, a to je imaju li stripovi uopšte uticaj na svoju publiku i ako da, kakvu i kojeg intenziteta?

Uticaoj stripova

Najpoznatija ikada usredsređeno vođena kampanja protiv jednog medija bio je „krstaški rat“ koji je izvesni F. Wertham vodio protiv stripova krajem četrdesetih i početkom pedesetih godina u SAD. Psihijatar Wertham je sa još jedanaest kolega revnošću, prilježnošću, osvećenošću, istrajnošću i fanatizmom amatera sedam godina klinički istraživao uticaoj stripova na decu i omladinu i zaključio da stripovi uzrokuju nedovoljnu pismenost, slab uspeh u školi, nasilno i kriminalno ponašanje, prostituciju, homoseksualnost, mizoginiju i poremećenu percepciju realnosti (Wertham 1954). Njegovo istraživanje su predstavljala školski primer metodoloških, i a zaključci logičkih grešaka[15].

Danas se njegova istraživanja ocenjuju kao bezvredna a zaključci kao skup nesuvislosti. Iako je u naučnim krugovima bio kritikovan i odbačen, on je svoje zaključke prezentirao javnosti u najtiražnijim listovima, posebno u listovima namenjenim ženama i porodici. Time je laičku javnost pokrenuo na masovnu osudu stripova koja je po mišljenju mnogih autora, industriju stripova dovela do gotovo potpunog sloma. Pravi uzrok opadanja popularnosti stripova je bila pojava televizije.

Da li stripovi mogu vrlo negativno da utiču na decu podsticanjem na nasilje, kriminal, seksualne avanture, kao i na smanjenje želje za čitanjem „prave“ literature. Pozitivna moralna načela: da se treba hrabro boriti za pravdu i pomagati slabijima. „Nismo postajali nasilnici i kriminalci i pored avanurističkog duha i nasilja u stripovima. Usvojili smo naivni i romantični pristup da su hrabri i jaki u isto vreme i uspešni i cenjeni, mada mogu da naiđu na nerazumevanje sredine“[16]. Stripovi su dobri za decu i za nas odrasle, jer deca i mi odrasli treba da čitamo što više, praktično sve što im dođe pod ruku, uključujući novine, slikovnice, magazine i stripove. Tokom vremena, veština čitanja, pomešana sa sazrevanjem, odvešće mlade ljude prema čitanju prave literature, ozbiljnih tekstova. Treba čitati sve ono što opisuje životne sudbine, stvarne ili izmišljene, da bismo bolje razumeli sam život, i da bismo spremili sami sebe da je život kompleksan i težak i da se mora sagledati iz svih uglova bi se shvatilo da on najčešće nije fer[17].

Lik Laki Edija u Hogaru nije jedini rodni iskorak u vanila stripovima

1. Diznijeva porodica Paje Patka ne liči ni najmanje na model „mama, tata, deca“, sa porukama tradicionalnih vrlina građanskih porodica (redovno zaposlenje i heteronormativni, monogamni porodični odnosi odraslih likova, redovno školovanje rodno jasno izdiferencirane dece). Kod Paje Patka nisu poznati roditelji ni jednog lika, pa ni dečjih likova, Hjuia, Djuia i Luija (originalna imena, kod nas prevedena kao Raja, Vlaja i Gaja), pretpostavlja se samo da je njihova majka sestra Paje Patka, koja je ili umrla ili se otelila a otac se uopšte nikada nije pomenuo. Oni se nikada nisu pojavili u stripu, ni na kratko da se npr. interesuju za svoju decu, njihovo zdravlje, obrazovanje, izdržavanje. Baka Patak nije Pajina majka već baka strina, Skurdž MekDak (Baja Patak) je njegov stric, a Paja Patak sam je ujak trojici dečaka koje sam odgaja. Ne zna se ni kako Paja zarađuje, čime se bavi, šta je po profesiji, kojeg je zanimanja. Samo ponekada se vidi da povremeno radi kao liftboj, pismonoša, bokser, kelner, raznoslač robe ali se nigde ne zadržava dugo jer stalno izaziva sukobe i upada u razne nevolje. Ali oni ne žive u siromaštvu, imaju uvek automobil (registracija 313), kuću sa više soba na sprat, sa baštom, očigledno je prisustvo dovoljnih količina hrane, odeće, nameštaja, kućnih aparata i sl, dakle, daleko su od siromaštva. Paja i sestrići povremeno obavljaju neke velike poslove za strica Baju, i tim poslovima odlaze u strane zemlje, i to su prave avanture koje se običnim ljudima uopšte ne dešavaju odnosno to je još jedan iskorak iz svakodnevice u svet mašte. Često se radi o obračunu sa kriminalcima, ili poslovnom konkurencijom, i tu se pokazuje na delu porodična kohezija jer oni svi koliko god se međusobno koškali i kritikovali, ipak neguju visok stepen porodične lojalnosti. Ne zna se ni čime se bavi ili se bavio Baja Patak, sem da je jako bogat i velika tvrdica, da pomno čuva kao amajliju svoj prvotarađeni dolar, da se nikoga ne plaši sem Bake Patak koja ume da mu pripreti i oklagijom i dvocevkom kada previše tvrdi na Paji i sestrićima.

2. Princ Valijant Harolda Fostera pada u oči svojom ženskom frizurinom koja totalno odudara od njegovog ratničkog ponašanja, ali i od izgleda svih ostalih likova iz tog stripa. Oni zaista nose duge, zamršene i često neuredne kose, pletenice ili repove, najčešće su brkati i bradati, ali tu negovanu, sjajnu šlem frizuru iznad uvek potpuno glatko izbrisanog lica nosi samo i jedino princ Valijant. I uticaoj te frizure nije nikada bio na muškarce, ma koliko oni bili možda prevlađujuća publika avanturističkih stripova o Princu Valijantu, već isključivo na žene koje su u vreme popularnosti tog stripa (li ne retko i danas) naručivale u frizericama šišanje i modeliranje kose „a la princ Valijant“. Mukotran je bio njegov put muškarca, ratnika, dobrog sina koji je sav u službi ideje svoga oca da povratu svoj presto u kraljevini Tuli iz koje je prognan, dugogodišnjeg aspiranta na mesto viteza Okruglog stola za koje vreme je uradio toliko neverovatnih podviga i usluga Kamelotu i kralju Arturu da zaista stoji pitanje a sta je to još trebalo da uradi da bi stekao zvanje viteza? Kada je prvi put uopšte ušao u Kamelot već se usudio da javno govori pred kraljem Arturom i svim vitezovima Okruglog stola i suprotstavi im se braneći odmetnika, oslobodio je zamak Irvold, zamak Brenvin i Ilenine roditelje, porazio je zlu vešticu Morganu uz pomoć Merlina, pobedio je džina iz zlokobne šume ubio usput 5, 6 mitskih čudovišta, zmajeva i džinovskih krokodila. Nasilje je u stripu o

Princu Valijantu vrlo prisutno i vrlo je eksplicitno, pa bi se moglo reći da je to po današnjim merilima surov strip a Valijant prototip nasilnika. Ubio je desetak "odmetnika", "pljačkaša" i veliki broj gusara, ubio je ili potpuno onesposobio i zaustavio 50 Vikinga na mostu raspevanim mačem Flamberžom, ubio crvenog viteza samo zato što mu se slučajno našao na putu kada je bio ljut, sve vreme spasava život ser Gavejnu vitez Okruglog stola, donosi važne vesti u Kamelot^[18]. A sve te podvige koji svi prelaze granicu realnosti i dobro se kreću u domenu bujne mašte, kralj Artur mu kaže, „...još si nejak prinče Valijante, dok dovoljno ojačaš, da budeš jednak mojim vitezovima, možda...“

Kada se upitamo a u čemu to Valijant nije jednak ostalim viteozvima Okruglog stola, jasno je da se radi o njegovom nemuževnom izgledu koga je zadržao sve vreme i kada je postao vitez i otac, ostala je ista ženska frizura i glatko lice bez traga brade i brkova koji je u vidljivoj suprotnosti sa njegovim nasilnim delima, ali i njegovom siromaštvu po čemu takođe odudara od aristokratskog ambijenta Kamelota. Poruka je jasna, ako se razlikuješ od svoje sredine u koju želiš da budeš prihvaćen, pogotovo ako se ne uklapaš svojom rodnom neusaglašenom pojavom, tvoji zadaci biće i mnogo teži, i mnogo brojniji. Tvoja ulaznica u svet odraslih biće skuplja.

Današnjem čitaocu uočljiva je vizuelna homoerotika princa Valijanta, i to u oba pravca, i sa ženskim likovima, recimo u kadrovima sa Ilenom, vešticom Morganom i kraljicom Ginevrom suprugom kralja Artura, ali i sa muškim likovima, npr. sa surovim gusarskim vođom Tagnarom, suparnikom Arnom, svojim viteškim patronom ser Gavejom, gospodarom Andelkraga Kamoranom, i dr. Za lezbejsko oko, princ Valijant je lik moćne žene, za oko geja, aktivni akter seksa muškarca sa muškarcem, za oko trans* osobe rodno nusaaglašeni muškarac sa jasno vidljivim ženskim atributima.

Ostaje isto neodgovoreno pitanje postavljeno u slučaju stripa o Hogaru, da li je autor to radio svesno, smišljeno, ili nesvesno, bez namere da unosi ma kakve rodne kontroverze u porodični strip, koje samo mi, današnji čitaoci možemo da učitavamo tamo gde ih zapravo nema? Ili ih tako neimenovanih, prikriivenih nevidljivošću neizgovorenog, ipak ima? Ne zaboravimo, i Hal Foster je autor i scenarija i cteža Princa Valijanta, baš kao i Dik Braun Hogara, i u takvim slučajevima, u takvim stopostotnim autorskim stripovskim produktima ne može da se nađe onoga čega nema kod njih samih, u njihovim životnim sadržajima i iskustvima, prikriivenim željama i afinitetima.

---

[1] „Evo ga, opet radi ono“ viče iznervirani Hogar na Helgu pokazujući na Hamleta koji čita dok Helga mirno odgovara da u njenoj porodici sigurno niko nije nikada ništa čitao

[2] Dik Braun, 2013, Hogar strašni 2, Helga, ljubavi, Beli put, Beograd. Bojan Dikić, 74

[3] Dik Braun, (2005).Hogar strašni, Najbolje od mene, priredio Brajan Voker.

Beli put, Beograd. Str 60.

[4] Ibid.

[5] Op. cit., 238

[6] 239

[7] Op. Cit. prvi, album, str. 239

[8] Draško Roganović, II album, str 133-132

[9] Milan Vuletić, op. Cit. 5

[10] Op. Cit. 134

[11] Dik Braun, Hogar strašni, Najbolje od mene, priredio Brajan Voker., Prvi album, str.

131.

[12] Draško Roganović, p.cit. 134-135

[13] Op.cit. 135.

[14] Izraz „vanila“ strip skovan je prema izrazu „vanila seks“ da označi slatko zadovoljstvo bez uznemirujućih sadržaja i zastranjivanja ni u jednom pravcu.

[15] Ljiljana Bačević, 2004, In media res, efekti medija, Institut društvenih nauka, Beograd, str 28 -29.

[16] Žika Tamburić, Da li su stripovi dobri za decu, Politika, 22 Mart 2014, str. 10

[17] Ibid.

[18] Na kraju organizuje vitezove Okruglog stola i stanovnike močvare u odbrani Britanije od desete najezde Saksonaca, posle čega ga na samom bojnopolju kralj Artur konačno poglašava za viteza.